

Отримано: 02 грудня 2016 р.

Прорецензовано: 06 грудня 2016 р.

Прийнято до друку: 13 грудня 2016 р.

Кошин Р. І. Ефективність боргової політики України в контексті зміцнення фінансової безпеки держави / Р. І. Кошин // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. – Острог: Вид-во НУ«ОА», грудень 2016. – № 3(31). – С. 137–140.

УДК 336.02

JEL-класифікація: H 63

Кошин Руслана Іванівна,
магістрантка, Національний університет «Острозька академія»

ЕФЕКТИВНІСТЬ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У статті досліджено сутність боргової політики держави, проаналізовано основні показники, які дозволяють оцінити ефективність боргової політики держави такі як: відношення дефіциту державного бюджету до ВВП, частка іноземного капіталу статутному капіталі банків, платежі з обслуговування та погашення державного боргу. Визначено напрями впливу заборгованості держави на економіку та запропоновано основні пріоритети зміцнення фінансової безпеки України в контексті реалізації боргової політики.

Ключові слова: боргова політика, фінансова безпека, управління державним боргом, зміцнення фінансової безпеки держави.

Кошин Руслана Ивановна,
магістрантка, Национальный университет «Острожская академия»

ЭФЕКТИВНОСТЬ ДОЛГОВОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ УКРЕПЛЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

В статье исследована сущность долговой политики государства, проанализированы основные показатели, которые позволяют оценить эффективность долговой политики государства такие как: отношение дефицита государственного бюджета к ВВП, доля иностранного капитала в уставном капитале банков, платежи по обслуживанию и погашению государственного долга. Определены направления влияния задолженности государства на экономику и предложены основные приоритеты укрепления финансовой безопасности Украины в контексте реализации долговой политики.

Ключевые слова: долговая политика, финансовая безопасность, управление государственным долгом, укрепление финансовой безопасности государства.

Ruslana Koshyn,
magister, National University «Ostroh academy»

EFFECTIVENESS OF UKRAINE DEBT POLICY IN THE CONTEXT OF STRENGTHENING THE FINANCIAL SECURITY OF THE STATE

Investigated the essence of the debt policy, analyzed the basic indicators that allow to evaluate the effectiveness of the debt policy such as the ratio of budget deficit to GDP, the share of foreign capital in the authorized capital of banks, payments on servicing and repayment of public debt. Defined the directions of debt impact on the economy and proposed key priorities for strengthening the financial security of Ukraine in the context of the debt policy.

Key words: debt policy, financial security, public debt management, strengthening of the financial security.

Постановка проблеми. Ефективність системи управління державним боргом залежить від багатьох факторів, які впливають на стратегічні та поточні завдання, та дають змогу здійснювати ефективні та вчасні заходи. До цих заходів слід віднести стабільність розвитку національної економіки, фінансову стабільність держави, розвиток ринку державних боргових паперів, розмір здійснюваних платежів із обслуговування та погашення державного боргу. Визначення показників ефективності боргової політики держави відображає спроможність країни виконувати свої зобов'язання і дозволяє оцінити наскільки обтяжливими для державного бюджету вони є.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми ефективності боргової політики та її впливу на фінансову безпеку висвітлено в багатьох роботах зарубіжних та вітчизняних учених, таких як: Дж. Бюкенен, Дж. Кейнс, Д. Рікардо, Р. Барро, А. Лернер, Л. В. Шевченко, М. А. Коваленко, О. В. Прокопенко, І. М. Комарницький, Н. Й. Реверчук, В. І. Соловійов, М. М. Єрмошенко, О. І. Барановський, А. Б. Миколайчук, О. Савицька. Незважаючи на велику чисельність наукових праць, які висвітлюють питання боргової політики, актуальним залишається аналіз ефективності боргової політики держави та пошук шляхів її оптимізації.

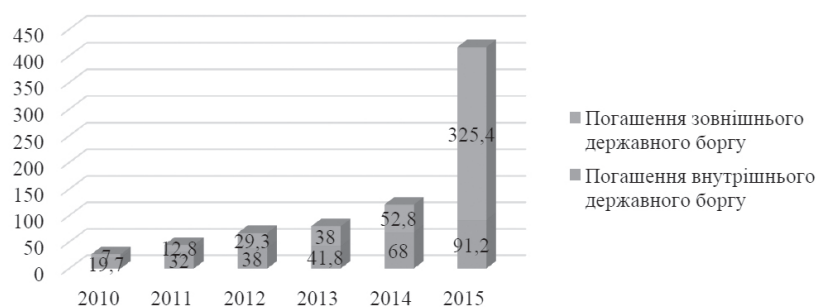
Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у визначенні показників ефективності боргової політики та впливу заборгованості держави на економічну ситуацію в країні на основі вивчення теоретичних та оцінки практичних аспектів обраної проблематики. Для досягнення мети були визначені такі завдання: обґрунтовано сутність боргової політики держави, охарактеризовано основні показники вимірювання ефективності боргової політики та запропоновано заходи щодо зміцнення фінансової безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. У працях вітчизняних і зарубіжних дослідників не існує єдиної думки щодо сутності боргової політики та механізмів управління державним боргом.

На думку В. П. Кудряшова, боргова політика – це діяльність, спрямована на визначення засад та напрямів формування, використання, погашення та обслуговування ресурсів, залучених за умов боргу [1].

Аналогічно підходить до визначення боргової політики С. Л. Лондар відображаючи її як напрям діяльності уряду, який реалізується через визначений комплекс заходів і спрямований на раціональну та ефективну мобілізацію, розподіл, використання та повернення державою запозичених фінансових ресурсів [2].

Аналіз основних показників щодо погашення та обслуговування державного боргу дасть можливість найкраще оцінити боргове становище держави та ефективність її боргової політики.

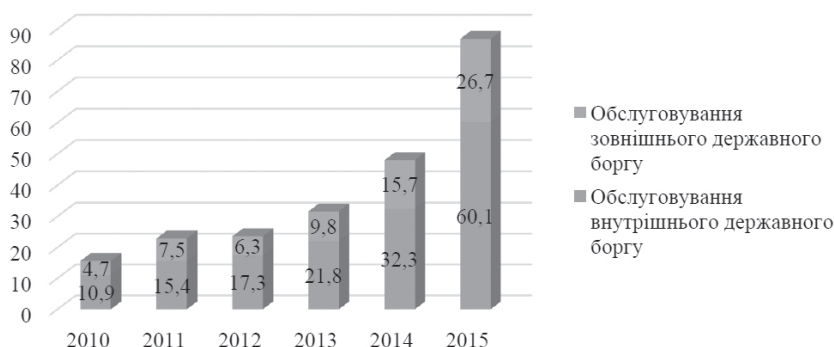

Рис. 1. Платежі з погашення державного боргу України протягом 2010-2015 років

Джерело: сформовано автором на основі даних джерела [3].

Згідно із даними рисунку 1 можна зробити висновок, що протягом 2010-2015 років відбувалося зростання платежів із погашення державного боргу. У 2014 році таке зростання було зумовлене тим, що Україна виплатила 39,063 млн дол. США відсоткового доходу за єврооблігаціями з погашенням у 2016 році. Україна здійснила емісію цих єврооблігацій у 2011 році, загальна номінальна вартість випуску становить 1,25 млрд дол. США. У 2015 році Україна 325,4 млрд грн зовнішнього боргу, що на 519% більше порівняно із 2014 роком, однак така сума в гривневому еквіваленті зумовлена в основному через девальвацію національної валюти, тобто її не можна оцінювати як позитивну динаміку, оскільки курс гривні до іноземної валюти зріс у рази порівняно із 2014 роком.

Розглянемо обслуговування державного боргу, що є важливим показником в оцінці боргової політики держави (рис. 2).

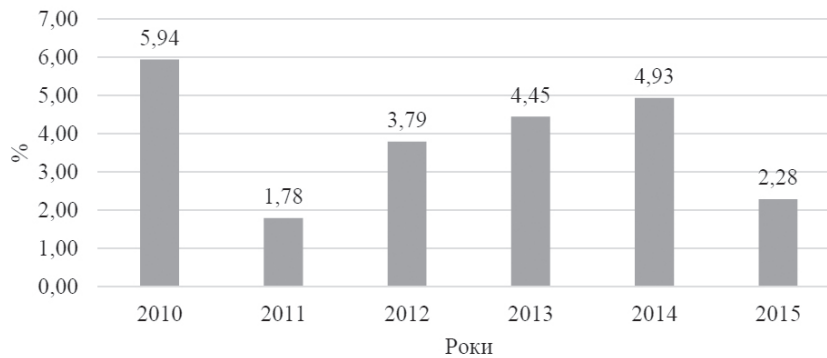
Рис. 2. Платежі з обслуговування державного боргу України протягом 2010-2015 років

Джерело: сформовано автором на основі даних джерела [3].

Згідно із даними рисунку 2 витрати на обслуговування внутрішнього та зовнішнього боргу мали тенденцію до зростання протягом досліджуваних років. У 2015 році витрати на обслуговування внутрішнього боргу зросли на 86,07% порівняно із 2014 роком, а обслуговування зовнішнього боргу – на

70,06%. Збільшення видатків на обслуговування внутрішнього боргу пов'язане із зростанням державного внутрішнього боргу, що своєю чергою призводить до необхідності фінансування дефіциту державного бюджету за рахунок внутрішніх державних запозичень та вартості боргових цінних паперів на внутрішньому фінансовому ринку. Збільшення видатків на обслуговування зовнішнього державного боргу зумовлено зростанням прогнозного офіційного курсу гривні до долара США та вартості запозичень на зовнішніх фінансових ринках, уряд змушений витратити вдвічі більше коштів для обслуговування боргів.

Фінансування дефіциту бюджету в Україні напряму пов'язане з державним боргом, оскільки досить велика частина боргів використовується урядом для погашення дефіциту бюджету. Тому розглянемо, яку частку займає дефіцит бюджету у ВВП країни (рис. 3).

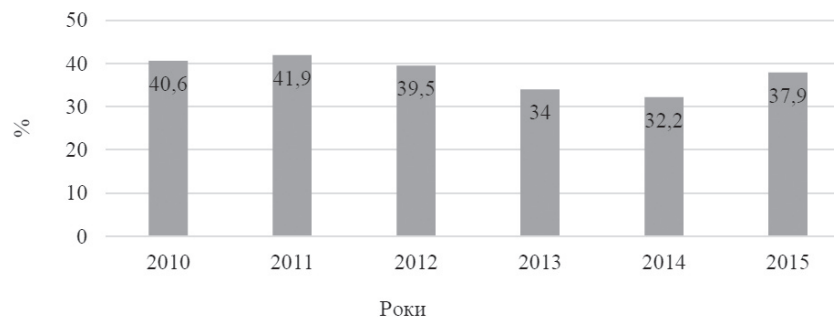

Рис. 3. Відношення дефіциту державного бюджету до ВВП України протягом 2010-2015 років

Джерело: сформовано автором на основі даних джерела [4].

Згідно із даними рисунка 3 бачимо, що відношення дефіциту бюджету до ВВП країни не має чіткої тенденції, так у 2010 році цей показник перевищує нормативне значення, яке становить 3%, на 2,94%. На кінець 2011 року спостерігаємо різке зменшення цього показника на 4,16% порівняно із 2010 роком. Проте, починаючи з 2012 року, відношення дефіциту бюджету до ВВП продовжує зростати, так у 2012 році він становив 3,79%, у 2013 – збільшився на 0,66% і склав 4,45% ВВП. Таке зростання зумовлене збільшенням дефіциту НАК «Нафтогаз», а також рахунку дефіциту Пенсійного фонду України. Характеризуючи відношення дефіциту державного бюджету до ВВП у 2014 році, слід відзначити його зростання до 4,93%. Основними причинами такого зростання є емісійне фінансування дефіциту НАК «Нафтогаз», активна емісія гривні для потреб бюджету, а також велика частина коштів уже традиційно для цього року була перенаправлена на АТО, що вимагає все більше бюджетного ресурсу. Однак уже у 2015 році відношення дефіциту державного бюджету до ВВП становило 2,28%, що відповідає нормативному значенню.

Стабільна та надійна банківська система має важливе значення в контексті майбутнього зростання економіки. Тому розглянемо, яку частку займає іноземний капітал у загальному обсязі банківського капіталу (рис. 4).

Рис. 4. Частка іноземного банківського капіталу в статутному капіталі банків України протягом 2010-2015 років

Джерело: сформовано автором на основі даних джерела [5].

Відповідно до даних рисунка 4 спостерігаємо тенденцію до зниження частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків протягом 2010–2015 років. Так, у 2012 році показник зменшився на 2,4%

і склав 39,5%. Протягом 2013–2014 років тенденція до зниження частки іноземного капіталу в українських банках продовжується. Так, у 2013 році вона становила 34%, а у 2014 – 32,2%. Причинами цього було те, що Європейський центральний банк кредитував банки країн Європи на небачену суму – понад 1 трильйон євро, але це не вирішило проблем провідних європейських банків. Тому ці банки почали виводити до себе капітал зі своїх українських філій. Однак уже у 2015 році відбулося зростання частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків до 37,9% порівняно із 2014 роком. Варто зауважити, що протягом досліджуваних років цей показник перевищує порогове значення, яке становить 30%.

Фінансова безпека держави містить банківську, бюджетну, боргову, монетарну, валютну та страхову безпеку. Тобто під фінансовою безпекою слід розуміти надійно захищену фінансову систему держави від внутрішніх та зовнішніх загроз.

На нашу думку, для зміцнення фінансової безпеки держави необхідно здійснити такі заходи:

1. Спрямовувати кошти, отримані від міжнародних фінансових організацій, на покращення економічної ситуації в країні, а не на погашення раніше отриманих боргів уряду та покриття дефіциту державного бюджету. Тобто прийняття цільових програм, які дозволять ефективно використовувати запозичені кошти, спрямовувати їх у реформування економіки та здійснювати суворий контроль за їх виконанням.

2. Необхідно також приділити увагу страховому ринку України, удосконалюючи порядок ліцензування діяльності страховиків, створити фонд гарантування страхових виплат, що підвищить довіру громадян до страхової діяльності.

3. Національний Банк України має сформулювати чітку та ефективну політику щодо встановлення валютного курсу та підтримки національної валюти. Необхідно розробити заходи, які дозволять зменшити відтік депозитів фізичних осіб, забезпечити вчасне їх повернення на вимогу вкладника, сформувати конкурентну ставку за кредитними ресурсами.

4. У ході виконання державного бюджету необхідно насамперед підвищити результативність бюджетних витрат за рахунок дотримання виконання державних цільових програм, у яких детально описано напрями використання бюджетних коштів.

Висновки. За результатами дослідження можна зробити висновок, що боргова політика України протягом 2010-2015 років призвела лише до зростання державного боргу, а це своєю чергою негативно позначається на економіці країни та створює величезний борговий тягар на бюджет та населення країни. З кожним роком зростають видатки на обслуговування та погашення боргу, а також збільшується і дефіцит державного бюджету, який в основному фінансується за рахунок внутрішніх запозичень країни. Більша частина боргів у іноземній валюті, а сплачувати їх потрібно вже сьогодні, то через це Україна повинна буде переплачувати майже у 2 рази, що тільки посилить боргове навантаження на національну економіку. Тому необхідно терміново запроваджувати заходи, які в майбутньому призведуть до зменшення боргів держави та ефективного використання запозичених коштів.

Література:

1. Ковальчук С. В. Фінанси : навч. посібник / С. В. Ковальчук, І. В. Форкун. – Львів, Новий Світ-2000, 2006. – 567 с.
2. Лондар С. Л. Фінанси : навч. посібник [Електронний ресурс] / С. Л. Лондар, О. Б. Тимошенко. – Режим доступу : <http://pidruchniki.com.ua>.
3. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.
5. Офіційний сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.